

**Заснивање породице и
планирање породице, брачне
нестабилности и самачки живот**

доц. др Милица Боровчанин

Међузависност родитеља и деце

- Особа започиње живот готово потпуно зависна, ослањајући се на нагонске или културално прописане склоности за негом родитеља
- Убрзо након рођења детета се родитељи почињу осећати награђени извесним понашањем детета
- Родитељи на извештан начин постају зависни о детету у задовољавању своје потребе да буду потребни
- Започиње и међузависност – најбитнија зависност детета

Зависност родитеља и деце ТОКОМ ОДРАСТАЊА

- Како дете расте помера се равнотежа међусобне зависности, све док дете коначно не постане одрасла особа, одвоји се и створи нову породицу
- Однос одраслих са својом децом, и можда старим родитељима
- У односу са супружником постоји равноправнија подела рада и емоционалних зависности које се морају делити
- Властита деца се све више ослањају сама на себе
- Старост резултира већом зависности у каснијим годинама живота

- У Америци:
 - домаћинства родбински повезаних особа (брачни парови са или без деце, са женом главом породице и с мушкарцем главом породице)
 - непородична домаћинства (самци или особе које нису у родбинској вези)

Бирање партнера

- Један од првих развојних задатака млађих одраслих особа је да се одвоје од једне нуклеарне породице да би створили другу
- Породица репродукује саму себе
- Први корак у овом процесу је бирање партнера

Разлози за брак

- Различити и сложени:
 - заљубљивање
 - озакоњивање полних односа
 - задовољавање потреба за друштвом и комуникацијом
 - пружање сигурности и законских права деци
 - задовољавање друштвених очекивања и потреба за конформизмом
 - већина вршњака већ ступила у брак

Уобичајени кораци у одабиру партнера

- Млади мушкарац и жена се срећу, заљубљују се и венчају
- Хетеросексуална савези, пре него што старија особа у пару напуни 35 година
- Одабир партнера је обично обележен церемонијом венчања

Ступање у брак у млађој доби

- Почињу се доносити одлуке о браку
- Жене се у просеку удају за мушкарце старије од себе
- Млађа одрасла доб је раздобље ступања у брак у свим културама
- Разлике у доби између полова веће су у традиционалним него у савременим друштвима
- Разлике у доби између полова у већини земаља су се знатно смањиле између 1950. и 1985. године, али нигде нису потпуно нестале

Одлагање ступања у брак

- Повећању старости при склапању првог брака су допринели смањени друштвени притисак и алтернативни начин живота, као што је ванбрачна заједница
- Очигледно у скандинавским земљама
- Многе младе жене одлажу брак да би завршиле више образовање и започеле каријеру
- Људи одлажу брак за време економских рецесија, а ступају у брак раније након ратних раздобља
- Мушкарци који очекују напредовање ће одложити брак док им докази њихове успешности не омогуће да привуку пожељније жене

Биолошки разлози за рано ступање у брак

- Брак пружа сваком супружнику прикладног и обично пожељног полног партнера
- У време када је телесно здравље добро, снага велика и хормонално функционисање активније
- Оптимално биолошко време за рађање деце

Мотивација за одабир партнера

- Раније партнери за брак били одабрани, често и као врло млади
- Замисао да је љубав у односу важна се сматрала не само смешном него и опасном
- Веровало се да млади заљубљени људи поступају импузивно, без размишљања о економским, политичким и друштвених последица могуће заједнице

Теорије одабира партнера

- Процес као низ “филтера” који одбацују неприхватљиве кандидате у различитим стадијумима неког присног односа
- Филтери:
 - близине
 - привлачности (телесна- различита важност за мушкарце и жене, крос-културална истраживања)
 - старост (младожења нешто старији од младе?)
 - друштвеног порекла
 - консензус ставова
 - комплементарност (“довршава нас”)
 - спремности за брак

Консензус партнера

- Отписује људе према неким специфичним ставовима (питања побачаја, вредности новца и права улоге жене у данашњем друштву...)
- Готово су све културе процениле љубав и привлачност као најважније партнерске особине
- Друге важне особине партнера су: поузданост, емоционална стабилност, доброта, разумевање и интелигенција

Вредновање особина брачног партнера у различитим културама

- Скуп “традиционалних особина” (невиност, жеља за домом и децом) високо су процењене у Кини, Индији, Ирану и Нигерији, а ниско у већини западноевропских земаља
- Скуп високог вредновања образовања, интелигенције и сличности у образовању су високопожељне у Шпанији, Колумбији, Грчкој и Венецуели

Адамс (1979)

1. Привлачност брака као таквог
2. Близина
3. Почетна привлачност: друштвеност, држање, сличност интереса и способности, телесни изглед и привлачност, сличност са сликом идеалног
4. Трајање привлачности, подршка реакцијама других, обележавање особа као пара, разоткривање и партнерски однос
5. Преданост и присност, успостављање повезаности
6. Дубља привлачност потакнута слагањем, осећајем способности партнера и сличности
7. Одлучивање да је то “добро за мене” или “најбоље што могу добити”
8. Брак

Повод за брак

- Стварна одлука о склапању брака може бити потакнута не стадијумом које је однос достигао, већ следећим факторима:
 - запошљавање
 - трудноћа
 - старост родитеља
 - смрт родитеља
 - већина пријатеља ступа у брак

Рађање деце

- Иако већина жена постају мајке, променили су се временски распоред и породична средина у коју одлазе деца
- САД: дете брачног пара се рађало негде у другој години брака, 40% удатих жена имају дете у прве две до три године брака
- Све више неудатих жена рађа дете
- Повећање броја трудноћа у адолесценцији

- Родитељство као императив или питање да ли је уопште пожељна улога одраслих?
- Иако је дошло до значајног опадања замисли да је родитељство императив, још увек већина младих одраслих особа очекује да ће постати родитељи и да ће их родитељство испунити задовољством

Разлози због којих парови желе децу

- Нагонски императив за настављањем људског живота
- Крајњи извор смисла, контрола над читавим животним веком
- Деца доприносе породичној добробити, обављајући послове чак и када су прилично мала
- Деца се у ширим друштвеним групама често разматрају као кључ за бољи живот у будућности (популацијски раст нула, када се чини да се нека група умножава брже или контрола рађања)

- Ериксон (1963):
 - “Помодно инсистирање на драматизацији зависности деце о одраслима често нас чине слепим за зависност старије генерације о млађој. Зрела одрасла особа има потребу да буде потребна, а зрелост треба вођење, као и бодрење, од онога што је створила и о чему мора да брине.”

Предности и мане родитељства

- Деца су извор љубави, друштва и родитељских веза
- Деца су подстицајна и забавна
- Мањи су недостаци него предности рађања деце
- Најуобичајенији недостатак који су навели млађи родитељи био је ограничење слободе, а следећи је био финансијски трошак
- Родитељи као “добронамерни диктатори”

Муке родитељства

- Родитељи “жртвују” време, енергију и новац да би подигли своју децу
- Иако су такве жртве у извесној мери очекиване, мало парова може предвидети дубоки учинак који ће деца имати у њиховим животима
- Иронија је да присутност деце смањује вероватноћу развода, али смањује и брачно задовољство
- Опadaње брачног задовољства за време адолесценције је повезано с удаљавањем родитеља од детета, адолесцентовим тражењем аутономије и сукобом између родитеља и детета

Смањење брачног задовољства присуством деце

- Деца смањују количину времена које супружници могу провести заједно
- Деца делују на природу њихових интеракција
- Парови са децом мање вербално комуницирају него парови без деце
- Разговори партнера су више усмерени на децу, него на однос пара или појединачне партнере
- Активности дружења су се смањиле са доласком деце, а повећале су се касније у браку за време стадијума празног гнезда
- Расправе родитеља о подизању деце могу бити извор сукоба и неслагања

Родитељство, домаћинство и односи на послу

- Читаву радну недељу родитељство, брига о домаћинству и одговорности на послу варирају кроз породични животни циклус
- Највећи су захтеви када су деца мала и зависна
- Након доласка деце полне улоге постају традиционалније
- Значајан несклад између укупне радне недеље мужева и жена током породичног животног циклуса

Деловање особина детета на однос родитеља

- Пол (мушки, женски, два сина, две ћерке)
- Темперамент (деца са негативним темпераментом)
- Неспособност детета и међуоднос других појава

Улога оца

- У пољопривредним друштвима када је породица радила заједнички на имању отац је играо доминантну улогу
- С индустријализацијом су мушкарци радили изван куће и мање су времена проводили са својом децом
- Последњих деценија се од очева очекује да немају само улогу у економској заштити, већ и да буду активно укључени у негу деце
- Улога оца у породици са очухом или маћехом

Очинство у различитим животним добима

- Очеви адолесценти – брига о детету омета напредовање у образовању и стицању занимања
- Очеви у раној одраслој доби – више енергије за активности улоге оца, али супротстављени захтеви изградње каријере и породице
- Када се одложи родитељство, каријера је можда већ изграђена или њен развој није више важан
- Могуће је да су каснији очеви зрелији и имају више емоционалне спремности него млађи очеви
- Касни очеви проводе више времена с децом него очеви који су то постали на време или млади очеви

Начин одрастања деце

- Половина данашње деце ће провести део детињства у домаћинству с једним родитељем, највероватније са мајком
- За многу децу овај начин одрастања значи губитак контакта са оцем
- Како деца постају старија, тако очеви покушавају више упућивати и поучавати

Проширена породица

- Проширена наспрам нуклеарне породице
- Нукеларна: муж, жена и њихова деца
- Проширена: нуклеарна породица и други рођаци (родбина)
- Двогенерацијска и трогенерацијска домаћинства
- Нове су установе у индустријском друштву преузеле родбинску функцију потпоре: банке посуђују новац у случају потребе, клинички психолози, психијатри и свештеници нуде емоционалну помоћ, а дечији вртићи замењују баке

Показатељи функционисања породице

- Учесталост контаката међу члановима породице
- Контакти са старим родитељима, одраслом децом, браћом и сестрама и другим рођацима
- Обим и природа контаката између родбине значајно варира с обзиром на расу, сталеж и друге факторе
- Вршњаци по “социјалној доби”
- Коса међугенерациска породична структура, добнозбијена и надомештајућа породична структура

Празно гнездо

- Отискивање најмлађег детета у његову сопствену породицу и каријеру
- Мајка има између 45 и 50 година, отац је можда неколико година старији
- Они се заједно суочавају са животом у празном гнезду – послеродитељска породица
- Појава 20. века – дужи животни век, број деце се смањило

Родитељи у празном гнезду

- Забринутост за мајку, домаћицу која је одредила свој властити идентитет својом децом
- Претпоставља се да ће мајка више патити због одласка деце, она је уједно и особа која има највише користи од њиховог одласка – посао домаћице се удвостручи с првим дететом, преполови с одласком задњег детета
- Нормалан је обаразац дубоко задовољство љубавним односом којем је поново дозвољено да се расцвета
- Враћање одрасле деце својим родитељима

Алтернативни облици породице

- Могући разлози:
 - сексуална револуција
 - покрет за слободe жена и повећање броја запослених жена
 - попустљиви закони о разводу брака
 - повећан индивидуализам
 - побачаји

Самачки живот

- Број домаћинстава са одраслим особама које живе саме се брзо повећава
- Мешовита скупина: млађи одрасли који су тек започели потрагу за партнером, разведени одрасли и удовци
- Друштвено осамљивање?
- Подршка самцима?

Породица самохраних мајки

- Последњих деценија породице с мајком постају све више уобичајене
- Једна од најзначајнијих разлика између породица само с мајком или с брачним паром је економска добит

Економски и ментални проблеми самохраних мајки

- Иако су неке жене биле сиромашне и пре него што су постале самохране мајке, већина постаје сиромашна у време распада брака или рођења деце
- Самохране мајке имају ниже приходе због најмање три разлога: слабије могућности зарађивања мајки, недостатка алиментације од стране оца и неадекватне социјалне помоћи
- Губитак друштвене подршке
- Промена места пребивалишта
- Мање су задовољне животом од удатих мајки или жена без деце и чешће користе услуге психолошке подршке

Утицај породице самохраних родитеља на децу

- Зависе од социоекономског положаја, пола детета и улоге сукоба родитеља
- Самохране мајке су слободнијих ставова према раду и породичним улогама, независније су и залажу се за равноправност
- Самохране мајке имају мање строге ставове према предбрачном сексу, адолесценткиње делују више као пријатељи
- Бабе и деде могу имати битну улогу у породичним прелазима пружањем емоционалне потпоре мајци и деци

Поновни брак и односи у породици

- Очух посматран као уљез и такмичар
- Долазак новог одраслог лика може бити нарочито стресан

Неповољност одрастања деце у породици само са мајком

- Истраживања претпостављају да су деца која расту у породици само са мајком у неповољном положају не само за време детињства већ и као млађи одрасли
- Деца из породице само са мајком постижу мањи број година образовања, зарађују мање као одрасли људи и имају више изгледа да буду сиромашни
- Они имају већу вероватноћу да раније склопе брак и рано имају децу, било у или изван брака
- Они који ступе у брак имају више изгледа да се разведу
- Деца која одрастају у породицама само с мајком изложена су већем ризику да и сама постану самохране мајке

Ванбрачна заједница

- Заједница у којој невенчана особа дели стан с одраслом особом супротног пола с којом није у сродству
- Средње трајање је око 1,5 годину, а више од половине заврши у браку
- Пораст развода бракова учинила је многе парове мање сигурним да ли ће брак трајати читав живот

Ванбрачна заједница као избор

- Заједнички живот је пре појава везана уз младе, раздвојене и разведене
- Револуција у сексуалним обичајима је учинила предбрачни секс мање саблажњавајућим
- Многи одлучују да “испробају” однос живећи заједно пре преузимања дугорочне обавезе
- Партнери у ванбрачној заједници имају мање традиционалне породичне вредности, често одвојене банковне рачуне у мање су емоционално зависни једни о другима

Хомосексуални односи

- Парови хомосексуалци који су у чврстим везама стварају дугорочне односе признате од стране њихових пријатеља, не увек од социјалне средине или правно
- Хомосексуалне жене и хомосексуални мушкарци
- Уравнотежен наспрам одељеног обрасца
- Задржававање старатељства над својом децом, отежано усвајање деце

Могућност избора породице

- Попуштање друштвених правила је повезано са повећањем индивидуализма
- Данас све мање породица живи у “традиционалним” нуклеарним породицама које укључују брачни пар и децу
- С вероватноћом да ће се више од половине новијих бракова завршити разводом, алтернативни облици породице постају нормативни
- Породице покретније
- Већи степен блискости, у односу на време када је брак био утемељен на друштвеним нормама и очекивањима